

II 46

Kohteen nimi: Umpilammenkallio 1000 002770

Määrittäminen ja mj-luokka: Kvartsilouhos?
Kivilatomus?
Kivirakenteita/Rajamerkkejä?

Peruskartta: 2534 08 OLHAVA

Koordinaatit: a) p = 7268 274, i = 3427 717, z = n. 35
(x = 7268 16, y = 2566 58)
b) p = 7268 282, i = 3427 739, z = n. 35
c) p = 7268 292, i = 3427 671, z = n. 35
d) p = 7268 560, i = 3427 653, z = n. 37,5
e) p = 7268 585, i = 3427 663, z = n. 37,5
f) p = 7268 502, i = 3427 287, z = n. 32,5

Kylä, kylänosa: Olhava

Tila, rek.no: Suvela 139-402-190-13

Omistaja

Iin Olhavan Umpilammenkallion Kallionottosuunnitelmasta antamassaan lausunnossa 9.1.2007 (drno 399/304/2006) Museovirasto edellyttää paikalla tehtävää maastotarkastusta joko Museoviraston tai Pohjois-Pohjanmaan toimesta. Asiasta keskusteltaessa aluevalvoja Kaarlo Katiskosken kanssa toukokuussa 2007 kävi ilmi, että hän tulee tekemään paikalla maastokäynnin. Koska alue on allekirjoittaneelle tuttu ja alueella oleva mahdollinen kvartsilouhos allekirjoittaneen löytämä, päädyttiin ratkaisuun, että käyn paikalla ennen Katiskosken käyntiä. Ensinnäkin kohde on paikannettu hankalassa kalliokkomaastossa ilman gps-laitetta, joten oli epäily aiemman paikallistuksen tarkkuudesta. Toisaalta kohde on pienialainen, joten sen löytäminen voisi viedä aikaa, etenkin jos aiempi paikannus on väärä. Lisäksi 1998 tekemäni Iin kuntainventoinnin yhteydessä olin tarkastanut kattavammin Umpilammenkallioiden pohjoispuolella olevan Pihlajajärven- ja Patakallion alueen. Sen sijaan Umpilammenkallion länsipuolisten kalliokohoumien alue jäi tuolloin tarkastamatta ja Umpilammenkallion tarkastus oli varsin pintapuolinen. Niinpä nyt oli tilaisuus ensinnäkin paikantaa louhokseksi arvioitu kvartsijuoni, merkitä sen löytymisen helpottamiseksi (oranssi mj-nauha) sekä tarkastaa kallioalue tarkemmin. Paikannukset tehty gps-laitteella, tarkkuus 5 – 15 m.

a) Kvartsilouhos? loivasti etelään laskevassa kalliossa on n. 4 m pitkä ja viitisentoista senttiä leveä pohjois-eteläsuuntainen kvartsijuoni. Juonessa ja ympärillä muutaman metrin säteellä on joitakin yksittäisiä kvartsikappaleita, joista osa jäkälöitynyt ja turpeen alla, mikä viitanee irtomisen tapahtuneen varsin kauan sitten. Juonen itälaidalla on joitakin kallioainesta olevia kivilohkareita, jotka vaikuttavat kasatulta/siirretyltä. Pitkän juonen pohjoispuoliseen pieneen näreeseen laitettiin oranssi mj-nauha).

Pitkästä juonesta n. 3 m länteen on toinen pieni kvartsiipaljastuma. Minkäänlaisia kvartsiaineskasoja tms. ei paikalla ole. Vaikka kallioalue käytiin läpi kattavasti ei muualla onnistuttu vastaavia kvartsiipaljastumia havaitsemaan. Juoneen liittyvästä ihmistoiminnasta kertonevat sen vieressä olevat kasatut kivilohkot sekä alueen ympärille levinneet kvartsit. Aiempi paikannus osoittautui olevan n. 50 – 60 m liikaa kaakossa.

Louhokseksi tulkittu kvartsijuonne on vaatimattomampi kuin tästä kolmisen kilometriä lounaaseen sijaitseva Kärriymäen kvartsilouhos (Ii 43), mutta ei sinällään poikkea niistä harvoista louhokseksi tulkituista kohteista, joita Pohjois-Pohjanmaalta toistaiseksi tunnetaan.

b) Latomusmainen kiveys? sijaitsee edellisestä n. 25 m koilliseen kohdassa missä jokseenkin irtokivetön kalliopinta muuttuu kivikoksi/peittyä kivikkoiseksi. Paikalla on puolenkymmenen maakiven keskeen jäävä muutaman kivikerran paksuinen (20 – 30 cm) pohjois-eteläsuuntainen löysä kiveys, jonka ala on n. 1,5 x 1 m (reunan maakivineen n. 2 x 1,3 m). Viereisestä kivikosta, kuten ei muualtakaan, tavattu aivan vastaavaa luontaista kiveystä. Hieman samantapainen, tosin moreenimaassa ja kookkaampi on mm. Kiimingin Kalliosaassa (Kiiminki 21), n. 40 m korkeudella. Samantapaisia kiveyksiä olen ollut havaitsevani muuallakin kivirakenteiden yhteydessä, mutta niiden, kuten tämänkin kiveyksen luonne jää avoimeksi, ihmistyöhön viittaa lähinnä kiveyksen rakenne.

c) Pystyyn tuettu kivilaaka sijaitsee louhoskohdas 45 – 50 m länteen. Kyseessä on kookas alun perin kallion pinnasta lohjennut kivilaaka (n. 130-140 x 110-120 x 30-40 cm), joka on tuettu pystyyn kolmella pienellä kivellä. Kivilaatan kapea sivu on jokseenkin pohjois-eteläsuuntainen. Pystyynuettuja kivilaattoja on käytetty osoittamassa rajan kulkusuuntaa, mutta sellaiseksi tämä on varsin poikkeuksellinen (vrt. d). Kivistä n. 5 m etelään on pieni kvartsipaljastuma. Kivessä ei havaittu hakkausmerkintöjä.

d) Pystyyn tuettu kivilaaka (n. 80-90 x 40-50 x 4-5 cm). Kapea sivu antaa suunnan jokseenkin pohjoiskoillisesta etelälounaaseen. Edelliseen verrattuna tämä on parempi esimerkki rajalinjan suuntaa osoittavasta rajakivestä. Kivessä ei havaittu hakkausmerkintöjä.

e) Merkkikivi/Pöytäkivi? edellisestä pohjoiseen näköetäisyydellä olevan kivilohkareen (n. 2 x 1,5 x 1 m) päälle nostettu kivi (n. 35 x 20 x 25 cm), joka jäkälöitymisen perusteella ollut paikallaan varsin kauan. Maakivi lepää epätasaisella kalliolla niin, että sen alle jää tyhjää avointa tilaa. Maakiven alla kallion päällä on kalliialueelle poikkeuksellista mustaa kiveä oleva luontainen pieni luonnonpintainen kivi (n. 15 x 5 x 5), jonka sijainti outo luontaiseksi. Muistuttaa jossain määrin mm. Pudasjärven Syötteen Rometölvään (Pud 139, tark. M. Sarkkinen 2005) viidettä, jalkakiveä, jonka päälle asetettu kvartsikappale.

e) Viisarikivet? Kopperojärven kaakkoispuolisella pienellä kalliolla on asetellunoloisesti neljä kiveä, joista kolme luode-kaakkolinjassa rajan kulkua osoittavien viisarikivien tapaan. Voi olla satunnaista luonnonleikkiäkin.

Mikäli pystyt laakakivet ja liittyvät vanhoihin rajoihin ne todennäköisesti ovat isoajakoa vanhempia. Isojako käynnistyi Iissä 1760-luvulla. Tuota edeltävään mahdolliseen rajaan voisi liittyä myös alueen eteläpuolella oleva Iso Pilkkasuo, jonka nimen taustalla voisivat olla rajan merkiksi puihin veistetyt pilkat. Tämä on kuitenkin spekulatiota. Maakiven päälle nostettu merkkikivi on arvoitus.

Kohde tarkastettu 9.5.2007.

Oulussa 10.5.2007

Mika Sarkkinen
tutkija/PPM

